

جهالت

میلان کوندا
ترجمہی ایلیا حریری

مستوب
انتشارات

کتابهای جیبی - ۷

پیش‌گفتار

میلان کوندرا نویسنده‌ای بی‌هنگام است و چارچوب‌ناپذیر و بیشتر از همه‌ی نویسندگان معاصر و مانند اکثر نخبگان ادبیات داستانی معاصر جهان، امروزین است و فرزند زمان خودش. برای شناخت درست کوندرا پیش از همه باید اروپایی بود یا با سیر تحول اندیشه - به معنای عام - در اروپا آشنا بود. کوندرا یکی از معدود نویسندگان معاصر اروپاست که بار تحولات مدرنیته و ماحصل واقعی آن بر دوشش سنگینی می‌کند و سنگینی و سبکی هستی از این منظر را به بهترین و بدیع‌ترین زبان در قالب ادبیات داستانی بیان می‌کند. شاید یکی از دلایل موفقیت جهانی وی را هم بتوان همین زاویه دید دانست. چرا که انسان امروز در هر منطقه‌ای از دنیا به هر حال از مدرنیته و چالش‌های آن باسنت و دید انتقادی نسبت به آن متأثر است.

برخی از منتقدان ادبی، آثار کوندرا را رمان‌های فلسفی نام گذاشته‌اند و برخی این خصیصه را نقطه‌ی ضعف آثار او پنداشته‌اند. اما آن چه مشخص است، کوندرا در آثارش سوال‌هایی را مطرح و در پیوند با روند قصه پاسخ‌هایی که حوزه‌ی فرهنگی اروپا برای آن‌ها یافته، بیان می‌کند. این پرسش‌گاه آن چنان بار معنایی و عمیقی می‌یابد که وارد حوزه‌ی پدیدارشناسی فلسفی می‌شوند. اما در کل همگی تفکر بر انگیزند و در محدوده‌ی "پرسش از وجود" قرار می‌گیرند. این خصیصه است که باعث می‌شود برخی به غلط آثار کوندرا را رمان فلسفی بنامند. در حالی که حوزه‌ی رمان و ادبیات داستانی حوزه‌ای کاملاً

مستقل از فلسفه است. اما این هر دو با تمام وجود از هم متأثرند و در داد و ستدی ابدی قرار دارند و می‌توانند با قلبِ شخصیت در حوزه‌ی دیگری حضور داشته باشند. و کوندرا یکی از فعالان حوزه ادبیات داستانی است که در حاضر کردن تفکر و فلسفه در اثر خویش به مقام استادی رسیده است.

اگر به مسیر داستان‌های کوندرا در زمان خطی نگاهی بیندازیم، روند شکل‌گیری این تفکر فلسفی یا به قولی "فلسفیدن" به خوبی مشهود است و هر چه به آثار متأخرش می‌رسیم، ظهور این مایه جدی‌تر می‌شود. به صورتی که در چهار اثر آخرین او، روند قصه در حول و حوش یک مفهوم و تعبیر گوناگون‌اش می‌گذرد: جاودانگی، آهستگی، هویت و جهالت.

معروفیت جهانی این نویسنده‌ی چک با اثر "سبکی تحمل‌ناپذیر هستی" (در ایران: بار هستی) آغاز شد، ولی سه اثر آخر او نتوانستند چندان نظر منتقدان را جلب کنند. اما اکنون با یک تغییر فاز اثر آخر خود را که به زبان فرانسه نوشته، برای اولین بار با ترجمه اسپانیایی به خوانندگانش تقدیم می‌کند و پس از آن به جای فرانسه یا چک، این رمان به زبان‌های آلمانی، ایتالیایی و فارسی منتشر خواهد شد.

کوندرا زندگی خود را با دیدن دو روی سکه‌ی مدرنیته سر کرده است و جزو نسلی از اروپای شرقی است که کودکی خود را با یورش تانک‌های نازی گذرانده‌اند، جوانی را با بحران‌های اقتصادی بعد از جنگ زیر حکومت توتالیتار کمونیستی و میانسالی را با یورش تانکهای روسیه شوروی و حال در دوران سالخوردگی با یورش تانکهای دلار شاهد همه‌ی صورت‌های مختلف مدرنیته در اروپا هستند و همین‌گذر از چالش‌های نفس‌گیر، عمق شکِ فلسفی و تعلیق واقعیت و حجابِ حقیقت را در آثار او به اوج رسانده‌اند. نگاهی به تاریخ‌های مهم زندگی نویسنده بیندازیم:

- تولد، اول آوریل ۱۹۲۹ در چک

- پیوستن به حزب کمونیست در ۱۹۴۷
- چاپ نخستین کتاب شعر در ۱۹۵۳ (انسان، باغ بزرگ)
- انتشار نخستین نمایشنامه در ۱۹۶۲ (صاحبان کلیدها)
- انتشار نخستین کتاب داستانی در ۱۹۶۴ (عشق‌های خنده‌دار)
- انتشار نخستین رمان در ۱۹۶۷ (شوخی)
- یورش تانکهای روسی به پراگ در ۱۹۶۸ (بهار پراگ)
- تا بیش از بیست سال هیچ اثری از کوندرا رسماً در چکسلواکی اجازه انتشار نداشت.

- انتشار رمان زندگی جای دیگری است، در فرانسه، ۱۹۷۳
- دریافت دعوتنامه از دانشگاه رن فرانسه به عنوان استادیار ادبیات و دریافت اجازه‌ی خروج از کشور در ۱۹۷۴ (تا این زمان وی اجازه‌ی هیچ فعالیت ادبی و نویسندگی نداشت).
- انتشار ترجمه آثار به فرانسه ۱۹۷۴ (تا ۱۹۹۷ تمام آثار کوندرا ابتدا در فرانسه منتشر می‌شد).

- با کتاب خنده و فراموشی، مقامات چکسلواکی تابعیت کوندرا را لغو می‌کنند، ۱۹۷۹.

- انتشار آخرین اثر کوندرا به نام جهالت به زبان اسپانیایی ۲۰۰۰ (به زودی به زبان فارسی منتشر خواهد شد).

در فاصله‌ی استقرار کوندرا در فرانسه تا انتشار رمان جهالت، به جز رمان بار هستی که موجب شهرت ادبی نویسنده شد، کوندرا سه اثر بسیار مهم در قالب رمان عرضه کرد.

- رمان جاودانگی با درون مایه‌ای که کاملاً در فضای فرانسه و دنیای آزاد غرب می‌گذرد.

- رمان آهستگی که متأسفانه به زبان فارسی انتشار نیافته است.

- رمان هویت که با بررسی روابط یک زوج، شخصیت‌های پنهان و مسئله